

Az a kézirat, amit St.Moritzból küldtem magának, olyan drágán és nehezen megszerzett valami, hogy ezen az áron talán senki se írta volna meg, ha kénytelen nem lett volna. Most, ha olvasom, sokszor megborzongatnak a csúnya emlékek, különösen a hosszabb fejezeteknél. Pár sor kivételével úgyszólván az egész életjárás közben gondoltam el, és ceruzával jegyeztem fel 6 kis füzetbe; az átírásért majdnem mindig keservesen meg kellett fizetnem. Vagy 20 hosszabb, – sajnos, elég fontos, – gondolatláncolatot egészen el kellett ejtenem, mert sose volt annyi időm, hogy a rémes ceruzafirkálásból kihámozhattam volna őket. Ugyanígy jártam a múlt nyáron is. Utólag mindig kiesik az eszemből a gondolatok összefüggése: éppen ez az, hogy úgy kell összelopkodnom apránként, percenként és negyedóraként „az agyvelő energiáját”, ahogy maga mondja, úgy kell kilopkodnom őket egy beteg agyvelőből. Most úgy érzem, hogy soha többé meg nem tenném. Olvasom a maga másolatát és nehezemre esik, hogy megértsem magamat, – annyira fáradt az agyam.

(Részlet Nietzsche Peter Gastnak, 1879. október 5-én írt leveléből)

Friedrich Nietzsche
TÚL JÓN ÉS ROSSZON

Fordította, a szövegmagyarázatokat és a kiegészítő fejezeteket írta: Tatár György. Ikon Kiadó, 1995.

Az 1907-es Vályi Bódog, illetve az 1924-es Reichard Piroska-féle fordítás után Nietzsche „*Jenseits von Gut und Böse*” című könyvének első teljes magyar fordítását tartja kezében az olvasó. A mű Nietzsche harmadik alkotói periódusának terméke – a „Zarathustra” és a sokat vitatott „Hatalom akarása” mellett –, melyben az addigi kórkritikát, kordiagnózist már az alternatíva, az „új filozófia”, az „új világ” rajza is kiegészíti. Erről a periódusáról az „Ecce homo”-ban ő maga így ír: „A következő esztendő [mármint a „Zarathustrá”-t követő évek] feladata tehát a legszigorúbban előre meg volt határozva. Miután elvégeztem feladatom igenlő részét, a tagadó, a *nemet-cselekedő* rész került sorra: az eddigi értékek átértékelése, a nagy háború – a döntés napjának fölidézése.”

Ennek a *nemet-cselekedő* résznek kiáltványa a „Túl jön és rosszon”; benne bontakozik ki (a „Zarathustra” mellett) a dogmatikus hagyomány elleni harcukban újtukra induló *nagyon* szabad, éber szellemek teljes filozófiája. Nietzsche a Jó, a Rossz, a Szép, az Igaz értékeivel – vagy ha úgy tetszik, platóni ideáival – fémjelzett nagy szellemi út elvetésének és meghaladásának programját teljesíti ki, azt a programot, melynek végcélja a kizárólag önmagát követő, saját igazságát kereső, „emberen túli ember”.

Az új, „jón s rosszon túli” morál meghirdetéséhez pedig az a nietzschei diagnózis vezet el, miszerint az igazi veszély nem a kivételes individuum, a zseni egyetlenségének, megismételhetetlenségének a tönkretétele, hanem ennek a szokratészi/platóni morál által történő megfertőzése. Mint ahogyan azt már sokan kiemelték, Nietzschenek ez a fajta morállenessége nem jelent amoralitást; kritikájának lényege ugyanis abban rejlik, „hogyan őszinte végiggondolása váratlanul visszavezethet általa súlyosan támadott értékek újra először megpillantásához és újravállalásához”. (Tatár György)

A „Túl jön és rosszon” kilenc részének – A filozófusok előítéleteiről, A szabad szellem, A vallásról, Mondások és közjátékok, A morál természetrajzához, Mi tudósok, Erényeink, Népek és hazák, Mi az előkelő – mindenike az életmű, és ugyanakkor a főmű egy-egy kulcsfogalmának körülírását, s az ezekben rejlő problémák diagnózisát és „kezelését” foglalja magába. (Ilyenek például a vallás, a szellem, a morál, a tudományosság stb.) Erre vonatkozólag Nietzsche a következőket írja: „Ami az alapjául szolgál [mármint a „Túl jön és rosszon”-nak], gondolatok, első lejegyzések és mindenféle vázlatok, csupa olyasmi, ami a múltamhoz tartozik: ahhoz a rejtélyes időhöz ugyanis, amelyben az „Imígyen szólja Zarathustra” keletkezett: már csak ennél fogva is hasznos *ujjmutatással* szolgálhat az említett *nehezen érthető* mű megértéséhez... Ez az előjáték egy

eljövendő filozófiához nem jelent és nem jelenthet valamiféle kommentárt Zarathustra beszédeihez; ám mégis, talán egyfajta előzetes szöszedetet, amelyben ama könyv legfontosabb fogalom- és értékújításai – minta, példa, pár nélküli esemény bármilyen irodalomban – valahol egyszer előfordulnak és nevükön szólíttatnak.”

(Fenti idézettel, úgy hiszem, hogy a „Túl jön és rosszon” jelentőségét is kijelöltük a Nietzsche-életműben.)

Az 1995-ös magyar kiadás nagy előnye, a teljes és „korszerű” fordítás mellett, a kritikai apparátus, mely jelentős mértékben elősegíti az adekvát interpretációt. E jegyzetek mellett a remekül összeállított kötet tartalmazza még Nietzsche életének egy rövid vázlatát, a mű keletkezésének történetét, valamint egy válogatott Nietzsche-bibliográfiát. A „Túl jön és rosszon” 1995-ös magyar feldolgozásának jelentősége – az eddig felsorolt tartalmi vonatkozások mellett - abban is áll, hogy hiánypótló, úgy a teljes fordítás, mint a színvonalas kritikai kiadás tekintetében. Mi csak remélhetjük, hogy ezt a *hiányt* tájainkon is be fogja majd tölteni.

T.M.